

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

No endorsement of AgEcon Search or its fundraising activities by the author(s) of the following work or their employer(s) is intended or implied.

OSPODARKA NARODOWA

3
(139)
Rok XIV
marzec
2003

Twórczość i praca Profesora Kazimierza Secomskiego (1910-2002)

Profesor Kazimierz Secomski odegrał istotną rolę w rozwoju gospodarczym i życiu społecznym i naukowym kraju zwłaszcza w drugiej połowie XX wieku. Był uczonym i nauczycielem akademickim, a jednocześnie działaczem gospodarczym i państwowym, jak również społecznym. Należał do generacji ekonomistów, która działalność zawodową łączyła ze służbą publiczną.

Jako pracownik dydaktyczny i naukowy przeszedł kolejne szczeble uzyskując stopień doktora habilitowanego, profesora zwyczajnego nauk ekonomicznych, członka korespondenta, a następnie członka rzeczywistego Polskiej Akademii Nauk, członka Prezydium PAN, w kolejnych kadencjach przewodniczącego Komitetu Nauk Ekonomicznych PAN, wiceprzewodniczącego Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN oraz Komitetu Badań i Prognoz Polska 2000.

W działalności zawodowej w okresie powojennym był dyrektorem departamentu w centralnym organie planowania (Centralny Urząd Planowania, Państwowa Komisja Planowania Gospodarczego), zastępcą przewodniczącego Komisji Planowania przy Radzie Ministrów, wiceprezesem Rady Ministrów oraz zastępcą przewodniczącego Rady Państwa, a następnie członkiem Rady Państwa. Pełnienie funkcji zastępcy w różnych instytucjach wiązało się z tym, że był tzw. bezpartyjnym fachowcem o dużym poczuciu służby publicznej i odpowiedzialności społecznej. Był współzałożycielem Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego, członkiem jego Zarządu, przewodniczącym Rady Naukowej PTE, członkiem Komitetu Redakcyjnego „Ekonomisty”.

Problematyka *ubezpieczeń* była pierwszą dziedziną zainteresowań badawczych i działalności dydaktycznej. Po ukończeniu studiów w Wyższej Szkole Handlowej w Warszawie (przemianowanej w 1938 r. na Szkołę Główną Handlową), ze specjalizacją w zakresie ubezpieczeń, rozpoczął działalność praktyczną w PZU. Równocześnie pracował jako asystent w Katedrze Ubezpieczeń WSH u profesora Władysława Strzeleckiego. W 1935 roku ukazuje się pierwsza praca K. Secomskiego pt. *Ubezpieczenie kredytów eksportowych*. Od 1938 r. podejmuje wykłady z teorii ubezpieczeń. Publikuje obszernie skrypty z wykład-

dów. Na podstawie pracy doktorskiej pt. *Zarys teorii ryzyka* uzyskał w SGH tytuł doktora nauk ekonomicznych.

W czasie okupacji przygotował pracę habilitacyjną o systemie ubezpieczeń majątkowych gospodarstw rolnych, której rękopis spłonął w czasie powstania warszawskiego. Prowadził wykłady w ramach tajnego nauczania. Brał udział w działalności podziemnej uczestnicząc w przygotowywaniu koncepcji powojennej odbudowy kraju. Już w tym pierwszym – ubezpieczeniowym – okresie K. Secomski łączy działalność badawczą z aktywnością dydaktyczną, a jednocześnie praktyczno-zawodową.

W pierwszym powojennym okresie K. Secomski kontynuuje pracę zawodową w PZU w Łodzi, prowadzi wykłady w uczelniach łódzkich, w SGH pełniąc równocześnie funkcję prorektora łódzkiego oddziału SGH.

W 1946 roku wraca do Warszawy podejmując obowiązki dyrektora Departamentu Inwestycji w Centralnym Urzędzie Planowania. W 1947 r. przedstawia na Uniwersytecie Warszawskim rozprawę habilitacyjną pt. *Podstawy polityki inwestycyjnej*. W ten sposób ze specjalizacji ubezpieczeniowej, od problematyki majątku trwałego, jego zniszczeń i odbudowy, przechodzi do problematyki inwestycyjnej, w kontekście planów odbudowy gospodarczej kraju. Aktywnie uczestniczy w kształtowaniu nowej szczegółowej dyscypliny naukowej i dydaktycznej ekonomiki inwestycji. Obejmowała ona problematykę planowania i realizacji inwestycji, ich wielkości, struktury i rozmieszczenia, a także efektywności projektów inwestycyjnych. Profesor K. Secomski został kierownikiem Katedry Ekonomiki Inwestycji w Szkole Głównej Planowania i Statystyki (upaństwowiona i przekształcona SGH) w Warszawie, opublikował skrypty w zakresie ekonomiki inwestycji, a także prace traktujące o problematyce efektywności inwestycji.

Problematykę inwestycyjną ujmował w różnych wymiarach: makroekonomicznym na tle proporcji rozwojowych kraju, sektorowym, jak również przestrzennym. Zajmował się praktycznie i teoretycznie problematyką planistyczną w postaci analiz planu trzyletniego i sześcioletniego, wskazując na ich pozytywne i negatywne strony. Zainteresowanie problematyką planowania krótkookresowego (plany inwestycyjne, kwartalne, roczne) oraz wieloletniego (plan trzyletni 1947-49, plan sześcioletni 1950-55) wiodło do nowej problematyki planowania o dłuższym horyzoncie czasowym, a mianowicie planowania perspektywicznego. Problematyce tej poświęcił większą pracę pt. *Podstawy planowania perspektywicznego* (Warszawa 1996 PWE). Problematyka ta wiązała się z zagadnieniami wzrostu gospodarczego, przy czym Profesor Secomski zwracał uwagę nie na maksymalizację, ale racjonalizację tempa wzrostu gospodarczego oraz zrównoważony czasowo i strukturalnie rozwój. Analizuje koncepcję planowania perspektywicznego i jego elementy wyjściowe (zjawiska demograficzne, ekonomiczno-społeczne, współpraca międzynarodowa, postęp techniczny), a także zasadnicze jego elementy gospodarcze, strukturalne, przestrzenne i naukowe. Widać tu znacznie szersze niż tylko inwestycyjne spojrzenie na problematykę rozwoju. Występowało w nim zawsze podkreślanie aktywnej roli polityki gospodarczej i naturalnej w ówczesnych warunkach ustrojowo-sys-

temowych Polski, roli planowania nie tylko krótkookresowego produkcji, ale uwzględniającego w szerszym zakresie również problemy strukturalne, przestrzenne i badawczo-naukowe.

Problematyce rozwoju społeczno-gospodarczego, a nie tylko wzrostu gospodarczego, poświęcone są także dalsze kolejne prace Profesora. Należy zwrócić uwagę na podkreślanie przez niego roli czynników społecznych w procesie rozwoju wbrew panującemu w latach 60. swoistemu ekonomizmowi dostrzegającemu głównie cele produkcyjne, a inwestycje jako zasadniczy czynnik ich osiągnięcia.

Polityka gospodarcza realizowana w Polsce nie wyczerpywała pola zainteresowań Profesora. Świadczą o tym dwie największe Jego prace w tej dziedzinie, a mianowicie *Elementy polityki ekonomicznej* (wydana w 1970 r.) oraz *Polityka społeczno-ekonomiczna. Zarys teorii* (opublikowana w 1976 r.). W pierwszej z tych prac występują pewne elementy względnie trwałe, które nie tracą aktualności z upływem czasu i które odróżniają tę pracę od innych w tej dziedzinie. Można tu zaliczyć między innymi:

- szerokie rozumienie polityki ekonomicznej, nieograniczenie się do problematyki czysto ekonomicznej czy makroekonomicznej
- uwzględnianie problemów społecznych i powiązań polityki gospodarczej z polityką społeczną
- uwzględnianie problematyki przestrzennej, regionalnej (interregionalnej i intraregionalnej)
- widzenie polityki gospodarczej w kontekście problemów rozwojowych, a zwłaszcza różnorodnych czynników rozwoju ekonomicznego (tradycyjnych, nowoczesnych, społecznych, specjalnych, rynkowych), a także modeli i formuł rozwoju
- ujmowanie polityki gospodarczej w kontekście uwarunkowań zewnętrznych, międzynarodowych
- akcentowanie w polityce gospodarczej elementu czasu, przestrzeni i przemian strukturalnych
- próba rozszerzenia założeń modelu wzrostu M. Kaleckiego w kierunku szerszego uwzględniania inwestycji nieprodukcyjnych i pozaprodukcyjnych czynników wzrostu.

W następnych latach Profesor uczynił dalszy krok w badaniach publikując obszerniejszą pracę pt. *Polityka społeczno-ekonomiczna. Zarys teorii*. W pracy tej został zrealizowany kolejny etap w sekwencji, o której pisze we wstępie: *Elementy, zarys teorii, teoria polityki społeczno-ekonomicznej*. W pracy tej zostały dalej rozwinięte i wysunięte niektóre nowe idee, takie jak np:

- silniejsze powiązanie polityki gospodarczej i polityki społecznej wyrażające się m.in. choćby w samym określeniu: polityka społeczno-ekonomiczna
- wysuwanie idei zintegrowanej polityki społeczno-ekonomicznej obejmującej problematykę gospodarczą, przestrzenną i środowiskową oraz społeczną, w tym również politykę ludnościową
- silniejsze akcentowanie nadrzędności celów społecznych wśród różnorodnych celów polityki społeczno-gospodarczej

- szersze uwzględnianie w polityce społeczno-gospodarczej problematyki prognostycznej, a także akcentowanie rosnącej roli problemów globalnych wpływających na politykę gospodarczą poszczególnych krajów
- dostrzeganie problemów światowej polityki i strategii rozwoju.

Na to szerokie spojrzenie na problemy polityki gospodarczej wpływało nie tylko długoletnie doświadczenie pracy w administracji gospodarczej i państwowej, refleksje i intuicja badawcza, ale także własna aktywność w rozwijaniu w Polsce kilku ważnych dziedzin badań.

Pierwszą z tych dziedzin badawczych są szeroko rozumiane *badania przestrzenne*, regionalne, studia nad przestrzennym zagospodarowaniem kraju. Rola Profesora Secomskiego jest tu wybitna. Już w połowie lat 50. prowadził seminarium, które do dziś pozostało w pamięci jego uczestników jako wnoszące nowe antydogmatyczne spojrzenie na problemy rozmieszczenia sił wytwórczych. Zamiast panującego podówczas dogmatu o równomiernym rozmieszczeniu sił wytwórczych Profesor Secomski zaproponował zasadę racjonalnego rozmieszczenia, która otwierała drogę do nowych ujęć i badań. Jego praca pt. *Wstęp do teorii rozmieszczenia sił wytwórczych* (Warszawa 1956 r.) stanowiła jeden z impulsów, które przyczyniły się do rozwoju badań przestrzennych w Polsce począwszy od końca lat 50. Innymi impulsami były inspirowane również przez K. Secomskiego powołanie w 1958 r. Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju i jego długoletnia działalność. W pracach KPZK Profesor K. Secomski odegrał doniosłą rolę jako zastępca przewodniczącego Komitetu, przewodniczący Komisji Lokalizacji Produkcji, a następnie Komisji Teorii Gospodarki Przestrzennej. Wiele badań realizowano i publikowano w kilkudziesięciu tomach „Studiów” i „Biuletynów” KPZK, z inspiracji, pod kierownictwem, a często z Jego przedmowami. W pewnym okresie mówiono o polskiej szkole planowania przestrzennego, cieszącej się zainteresowaniem i uznaniem za granicą. We wspomnieniach wybitnych przedstawicieli tej dziedziny wiedzy i praktyki Profesor Secomski występuje jako postać o wielkim znaczeniu i zasługach.

Problemy przestrzenne, a zwłaszcza przemiany przestrzenne, wymagają z natury rzeczy długiego horyzontu czasowego, podobnie jak planowanie perspektywiczne. Zapewne z tych m.in. inspiracji wynikało rosnące zainteresowanie Profesora problematyką *prognozowania*.

Pod koniec lat 60. zagadnieniami badań nad przyszłością zajął się m.in. Klub Rzymski, organizacja powołana specjalnie w celu prowadzenia studiów w tej dziedzinie. W 1969 r. został powołany Komitet Badań i Prognoz Polska 2000 przy Prezydium PAN, w którym znów jako zastępca przewodniczącego Komitetu i przewodniczący różnych komisji Komitetu występował Profesor Secomski.

Przez przeszło 40 lat był ważną i aktywną postacią w pracach Komitetu Polska 2000 we wszystkich kolejnych jego kadencjach. Profesor Secomski jest Autorem jednej z pierwszych w literaturze polskiej pracy poświęconej prognoście. Przyczynił się również do wydania w języku polskim, poprzedzając przedmowami, kilku ważnych prac w tej dziedzinie, m.in. kolejnych raportów Klu-

bu Rzymskiego o granicach i perspektywach wzrostu gospodarczego świata, a także raportu *O nowy ład międzynarodowy*. Jest również autorem kilku prac w tej dziedzinie. Problemy globalne i ich konsekwencje dla polityki społeczno-gospodarczej występują w coraz szerszym zakresie w pracach Profesora.

Obraz szerokiej i interdyscyplinarnej działalności Profesora Secomskiego nie byłby pełny, gdyby nie uwzględnić Jego roli w badaniach demograficznych. W 1974 r. z Jego inicjatywy powołano do życia Rządową Komisję Ludnościową, której przewodniczył do 1999 r. W wyniku prowadzonych badań co roku ukazywał się raport o sytuacji demograficznej kraju, zawierający również oceny skutków procesów demograficznych dla przyszłego rozwoju, ostatnio wybiegając w przyszłość do 2020 roku.

Wielką zasługą Profesora Secomskiego było doprowadzenie do realizacji dwóch znaczących inicjatyw wydawniczych: wydania dzieł wybitnych polskich ekonomistów: Michała Kaleckiego (VI tomów) i Oskara Langego (VIII tomów).

Spoglądając na działalność naukowo-dydaktyczną Profesora Kazimierza Secomskiego, można dostrzec pewne cechy charakterystyczne, na które warto zwrócić uwagę:

- wymiar czasowy tej działalności, a mianowicie jej długotrwałość wyrażająca się dziesiątkami lat pracy jako nauczyciela akademickiego, członka komitetów naukowych PAN, działacza społecznego
- wymiar merytoryczny działalności badawczej, rozszerzający się w kolejnych okresach: ubezpieczenia, inwestycje, rozmieszczenie sił wytwórczych, polityka gospodarcza, społeczna, naukowo-techniczna, demograficzna, problematyka prognostyczna i globalna, przy czym dziedziny te umiejętnie łączył na zasadzie synergii i interdyscyplinarności
- inspirujący wpływ na podejmowanie i rozwijanie pewnych kierunków badawczych, na skutek prac Profesora i jego oddziaływania na:
 - * badania przestrzenne w latach 50. i 60.
 - * badanie czynników społecznych wzrostu gospodarczego pod koniec lat 60. i na początku lat 70.
 - * badania współzależności demograficzno-ekonomicznych w latach 70.
 - * problemy badań prognostycznych i globalnych na przełomie lat 60. i 70.
- ogromny ilościowy wymiar prac obejmujący setki arkuszy wydawniczych prac książkowych i artykułowych. Bibliografię prac K. Secomskiego za lata 1935-80 można znaleźć w obszernym wydawnictwie Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego i Państwowego Wydawnictwa Ekonomicznego *Problemy planowania i polityki społeczno-gospodarczej. Księga dla uczczenia dorobku naukowego i działalności gospodarczej Kazimierza Secomskiego* (Warszawa 1980 r. s. 535-568). Publikacje K. Secomskiego przygotowane dla Komitetu Prognoz Polska 2000 można znaleźć w wydawnictwie Komitetu Prognoz „Polska 2000 Plus” przy Prezydium Polskiej Akademii Nauk i Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego pt. *Kazimierz Secomski. Nauka, Praca, Działalność – Działalność 90-lecie Urodzin* (Warszawa, listopad 2000 r. s. 106-107).
- znaczny, choć nie zawsze wyraźnie dostrzegany wpływ prac i idei Profesora Secomskiego na sposób ujmowania problemów w różnych dziedzinach.

- Skala i intensywność tego wpływu są dostrzegalne we wspomnieniach zawartych w przytoczonym wyżej wydawnictwie, i zapewne nie tylko w nich.
- tak intensywna i szeroka działalność Profesora nie byłaby możliwa bez wybitnych zdolności, pracowitości i doskonałej organizacji pracy. Był wzorem wytrwałości w stałej wyłożonej pracy, dobrze zorganizowanej i wydajnej, wykorzystującej każdą chwilę. Dzięki temu mógł działać jednocześnie pełniąc wiele różnych odpowiedzialnych funkcji. Był człowiekiem wielkiej skromności, życzliwości i gotowości do użytecznej rady i pomocy. Jego doskonała forma fizyczna i intelektualna umożliwiały efektywną działalność, jaką prowadził przez tak wiele lat.

Zbigniew Zajda